

Lecția 3

*Cât de iubite sunt locașurile Tale,
Doamne al puterilor!*

Psalmul 83, 1

Mănăstirea Sucevița

Biserica – lăcaș de închinare și de sfințire a omului

După întemeierea Bisericii, deși încă mai frecventau templul, Sfinții Apostoli au început să săvârșească Sfânta Împărtășanie în casele lor, după porunca Mântuitorului de la Cina cea de Taină: *aceasta să faceți spre pomenirea Mea* (Luca 22, 19). Primele lăcașuri de cult erau dreptunghiulare, cu absida altarului spre răsărit. Forma, asemănătoare cu arca lui Noe, simboliza **corabia mântuirii**, care purta credincioșii prin valurile vieții.

Apoi bisericile au fost realizate și în **formă de cruce**, arătând că Biserica s-a întemeiat pe Jertfa Mântuitorului.

Cu gândul la bolta cerească, arhitecții bizantini au îmbogățit lăcașurile de cult cu turlle și cupole. Bisericile au, în general, trei încăperi: pronaosul, naosul și altarul, la care se poate adăuga, la intrare, un pridvor. **Pronaosul** simbolizează lumea veche, având pictate deseori scene din Vechiul Testament. **Naosul** simbolizează Biserica, lumea creștină, are înfățișate scene din viața Mântuitorului și sfinți. Turla simbolizează cerul, pe bolta ei fiind pictat Iisus Hristos Pantocrator înconjurat de cete îngerești. **Altarul** simbolizează Împărăția lui Dumnezeu, având pictate, ca teme principale, Maica Domnului și Împărtășirea Apostolilor. Acesta este locul cel mai sfânt, el dă bisericii numele

de casă a lui Dumnezeu, deoarece pe masa de altar se păstrează Trupul și Sângele Domnului, în Sfântul Chivot. Tot pe Sfânta Masă, în timpul Sfintei Liturghii, se găsesc Sfântul Antimis, Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce și Sfintele Vase: Sfântul Disc și Sfântul Potir.

Altarul este despărțit de naos printr-un perete de icoane, numit **iconostas** sau catapeteasmă. Icoanele acestea adună, laolaltă cu Dumnezeu, pe Maica Domnului, proroci, apostoli, evenimente importante din viața Mântuitorului și sfinții de hram. Pe ușile împărătești ale altarului se află scena Bunei Vestiri, prin care Mântuitorul S-a întrupat pentru a ne deschide ușile Raiului.

Astfel, prin arhitectură și pictură, biserica oglindește Împărăția lui Dumnezeu, în care suntem chemați și noi să intrăm. *Iar eu, întru mulțimea milei Tale, voi intra în casa Ta, închina-mă-voi spre sfânt locașul Tău* (Psalmul 5, 7).

- **absidă** = nișă, încăpere semicirculară.
- **chivot** = (aici) obiect din argint în formă de biserică.
- **Antimis** = (gr.) în loc de masă, obiect liturgic.
- **Pantocrator** = Atotțiitor, care are grijă de toate.

Înțelege textul

1. Cum au apărut primele biserici?
2. De ce biserica este casa Domnului și oglindește Împărăția lui Dumnezeu?
3. Ce învățătură din lecție este mai importantă pentru tine? De ce?

Adună înțelepciune

Masa de altar simbolizează mormântul Domnului. Ea are în colțuri icoanele Sfinților Evangheliști, iar în piciorul acesteia, la slujba de sfințire, se așază moaște de sfinți mucenici. Pe Sfânta Masă stau obiectele necesare săvârșirii sfintelor slujbe, iar în spatele acesteia se găsesc Sfânta Cruce și scaunul cel înalt, simbolizând prezența Mântuitorului Hristos.

Sfântul Antimis este un obiect fără de care nu se poate sluji Sfânta Liturghie. Acesta simbolizează giulgiul în care a fost pus Mântuitorul. Este realizat dintr-o pânză pictată cu scena Punerii în mormânt, iar în colțuri sunt patru evangheliști.

Sfânta Liturghie – rugăciunea epiclezei

Privește imaginile, citește textele alăturate și răspunde la întrebări:

1. Identifică, ajutat de profesorul de religie, toate obiectele sfinte menționate în lecție.
2. Ce simbolizează Sfânta Masă?

Rugăciune la intrarea în biserică

Intra-voi în casa Ta, închina-mă-voi în Biserica Ta cea sfântă, întru frica Ta, Doamne, povățuiește-mă pentru dreptatea Ta, pentru vrăjmașii mei, îndreptează înaintea Ta calea mea. Amin!

Sfânta Masă, pe care sunt așezate Sfântul Chivot, Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce. Sub Sfânta Evanghelie se află Sfântul Antimis.

Sfântul Antimis ține locul Sfintei Mese atunci când Sfânta Liturghie se săvârșește în afara bisericii. El este semnat de episcopul locului, arătând prin aceasta apartenența la aceeași comunitate creștină.

Descoperă

Caută și urmărește pe youtube fragmentele semnificative din slujba de sfințire a mesei de altar de la Catedrala Mântuirii Neamului.

Iisus Hristos Pantocrator
(Mănăstirea Afteia, județul Alba)

Vizitează biserica din parohia ta. Observă împărțirea bisericii și modul în care sunt așezate marile teme iconografice.

Laudă și frumusețe este înaintea Lui, sfințenie și măreție în locașul cel sfânt al Lui.

Psalmul 95, 6

Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis mie: „În casa Domnului vom merge!”

Psalmul 121, 1

Maica Domnului Platytera,
pictură pe bolta altarului
(Platytera = mai cuprinzătoare decât cerurile)

Dobândește pricepere Activități interactive

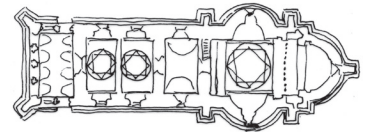

1. Identifică în desenele de mai jos părțile componente și elementele caracteristice bisericilor ortodoxe.

(*altar, naos, pronaos; abside laterale, planul cruciform, cupola, turla*)

Indică locul potrivit pentru cele două fragmente de frescă prezentate în coloana alăturată.

(*Maica Domnului Platytera, Iisus Hristos Pantocrator*)

2. Lucrați pe echipe. Imaginați-vă că proiectați un palat pentru un împărat mare și foarte iubit de popor, care trebuie să reflecte măreția acestuia, dragostea și devotamentul supușilor. În fiecare echipă vor fi un arhitect, un constructor, un pictor și un decorator. Răspundeți la întrebări:

- De ce pentru construirea și împodobirea bisericilor se folosesc materiale trainice, frumoase și prețioase?
- La Sfânta Liturghie sunt prezenți și îngerii, și sfinții. Ce rol are pictura interioară în acest context? Exemplificați.
- Cum te pregătești să mergi la biserică?

Lucrează cu drag Portofoliu interdisciplinar

• Realizează o prezentare, un colaj sau o machetă cu unul din titlurile: *Biserici renumite din România; Altarul, cerul pe pământ; Iconostasul, sinteza istoriei mântuirii.*

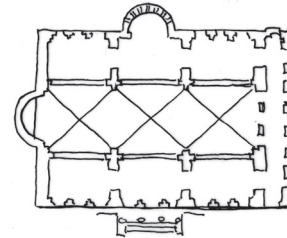
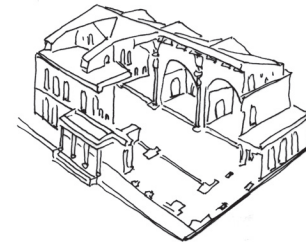
• *O biserică nouă în care intrăm s-o pictăm este ca un imens pustiu. Abia când apare chipul omenesc pe ea, chipul omenesc îndumnezeit – Iisus, Maica Sfântă, sfinți, îngeri, asceți, martiri – atunci abia (...) își capătă valoarea de biserică, de casă a lui Dumnezeu (Arhimandritul Sofian Boghiu).*

• Vizitează biblioteca școlii și descoperă în albumele de istoria artei mai multe informații despre bisericile din România. Întocmește o listă cu biserici pe care ai dori să le vizitezi, specificând ce au deosebit sau valoros fiecare dintre ele. Compară lista cu a colegilor și alegeți împreună obiectivele unei excursii. Pune lista în portofoliu și planifică excursia.

• În apusul Europei, catedralele catolice și protestante au păstrat forma primelor biserici, cea de navă, inspirată din bazilica romană. Bazilica, sau casa împăratului, era o construcție dreptunghiulară. Aici aveau loc procese și activități comerciale. Împăratul stătea în absidă, pe un loc mai ridicat.

• Din țara noastră amintim două monumente reprezentative: Biserica Neagră, unul dintre simbolurile orașului Brașov, și Catedrala Sfântul Mihail din Alba Iulia. Biserica Neagră, a cărei construcție a durat 100 de ani, a fost inițial catolică, cu hramul Sfânta Maria. Acum este luterană și are cea mai mare orgă din România. Catedrala romano-catolică Sfântul Mihail din Alba Iulia este cea mai veche catedrală din Transilvania. Cele două edificii au în plan o navă centrală și două laterale, separate de coloane, iar altarul este deschis. Pictura este restrânsă, cedând spațiul pentru sculptură și vitralii.

Bazilica împăraților Maxențiu și Constantin din Roma

Catedrala Sfântul Mihail din Alba Iulia (interior)

Biserica Neagră din Brașov

Privește imaginile, citește textele și răspunde la întrebări:

1. Ce legătură simbolică este între împărat și altar?
2. Care este rolul artelor în viața religioasă? De ce iconografia ocupă rolul principal în ortodoxie?

*Altarele Tale, Doamne al puterilor,
Împăratul meu și Dumnezeu meu.*

Psalmul 83, 4

De folos pentru minte și inimă

- Biserica este lăcașul de cult creștin. Prin forma ei simbolizează corabia mântuirii și jertfa Domnului Iisus Hristos.
- Pictura bisericii ne amintește de Împărăția lui Dumnezeu.
- Pe Sfânta Masă se află obiectele necesare săvârșirii sfintelor slujbe.

Îndemn pentru viață

Lăcașul de cult este învelișul arhitectural al unei comunități creștine.

Preafericitul Părinte Patriarh Daniel

*Căci toate câte s-au scris mai înainte,
s-au scris spre învățătura noastră,
ca prin răbdarea și mângâierea,
care vin din Scripturi,
să avem nădejde.*

Romani 15, 4

Sfântul Constantin cel Mare la primul Sinod ecumenic

Biserica în istorie

De-a lungul secolelor, în Biserică au avut loc evenimente istorice, sub călăuzirea Duhului Sfânt și prin lucrarea oamenilor special aleși să facă voia lui Dumnezeu în lume. Istoricii au reușit, cu ajutorul arheologilor și al lingviștilor, să răspundă la întrebări despre *cine, ce, când și unde* au avut loc anumite fapte din istoria Bisericii. Trecutul credinței creștine este la fel de important ca prezentul. Însuși Sfântul Apostol Pavel afirmă că numai cunoașterea trecutului poate oferi șansa unei trăiri autentice a credinței. În felul acesta creștinul este ferit de manipulare, de răutăți, de ignoranță, de erezie.

După întemeierea Bisericii la Ierusalim, Sfinții Apostoli au împlinit îndemnul de a face **misiune** în întreaga lume, spre a vesti Învierea lui Hristos tuturor neamurilor. Eusebiu din Cezareea, un mare istoric al Bisericii din secolul al IV-lea, menționează că fiecărui apostol i-a revenit pentru misiune o anumită regiune a pământului. Lui Toma i-a căzut la sorți Persia, lui Andrei Sciția, lui Ioan Asia Mică, unde și-a petrecut viața, murind la Efes. Petru a predicat evreilor răspândiți în Pont, Bitinia, Capadocia, iar în cele din urmă a ajuns la Roma și a fost răstignit cu capul în jos. Sfântul Pavel a vestit Evanghelia în toate regiunile din nordul Mării Mediterane, suferind martiriul

la Roma sub Nero (Eusebiu din Cezareea, *Istoria bisericească*, III, 1, 1-3).

Vestind credința într-un singur Dumnezeu într-o lume politeistă, creștinii au fost persecutați de autoritățile Imperiului Roman, mulți dintre ei murind ca **martiri pentru Hristos**. Printre aceștia se numără și Sfinții Mari Mucenici Gheorghe și Dimitrie, Izvorătorul de mir.

Sfântul Constantin cel Mare a fost primul împărat roman care a dat **libertate de credință** creștinilor, prin Edictul de la Milano din anul 313. În urma deciziei sale, viața creștină a cunoscut o dezvoltare fără precedent, prin construirea de biserici și instituirea de noi sărbători creștine. El a convocat și a prezidat adunarea tuturor episcopilor creștini la primul Sinod ecumenic din anul 325 de la Niceea (în Turcia de azi), unde s-au formulat primele șapte articole din *Simbolul de credință (Crezul)*, o mărturisire succintă a învățaturii creștine.

- **edict** = decret imperial normativ.
- **persecuție** = urmărire nedreaptă a cuiva.

Înțelege textul

1. Ce afirma Sfântul Apostol Pavel despre cunoașterea trecutului Bisericii?
2. Unde au propovăduit Sfinții Apostoli?
3. Care este contribuția împăratului Constantin cel Mare la răspândirea creștinismului?

Adună înțelepciune

Sfântul Apostol Andrei a fost pescar, frate cu Simon Petru. Numele lui înseamnă în limba greacă curaj, bărbăție. Înainte de a-L urma pe Hristos a fost ucenicul Sfântului Ioan Botezătorul. Chemarea la apostolie este relatată în Sfintele Evanghelii: *Pe când (Iisus) umbla pe lângă Marea Galileii, a văzut doi frați, pe Simon ce se numește Petru și pe Andrei, fratele lui, care aruncau mreaja în mare, căci erau pescari. Și le-a zis: „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni”. Iar ei, îndată lăsând mrejele, au mers după El (Matei 4, 18-20).* A fost martirizat pe o cruce în formă de X, în localitatea Patras din Grecia. Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, numit și Ocrotitorul României, este prăznuit la 30 noiembrie, sărbătoarea lui având un caracter național.

Chemarea Apostolilor (mozaic, Palatul Patriarhal din București)

Privește imaginile, citește cu atenție textele și răspunde la întrebări:

1. Ce ne spune Sfânta Scriptură despre Sfântul Apostol Andrei?
2. De ce îl cinstesc românii și unde se află peștera lui?

Peștera Sfântului Andrei, județul Constanța

Sfântul Apostol Andrei a fost primul propovăduitor al Evangheliei în ținutul Dobrogei de azi, după cum amintește istoricul Eusebiu din Cezareea: *Când Sfinții Apostoli și ucenici ai Mântuitorului nostru s-au împrăștiat peste întreg pământul, lui Toma, după spusele Tradiției, i-a căzut la sorți țara parților, lui Andrei Scitia (Istoria bisericească, III, 1, 1-3).* Ca mărturie se păstrează peștera și izvorul care îi poartă numele, aflate în Dobrogea.

Sfântul Apostol Andrei vestește Evanghelia în Dobrogea

Descoperă

Caută și alte informații despre prezența Sfântului Apostol Andrei pe teritoriul țării noastre în diferite creații populare (colinde, balade și alte mărturii).

Biserica Sfinților Apostoli
din Constantinopol
(miniatură din secolul al XI-lea)

Sfinții Mari Mucenici
Gheorghe și Dimitrie

Acești sfinți au mărturisit credința creștină în timpul împăratului persecutor Dioclețian. Au suferit martiriul cu puțin timp înainte de Edictul de la Milano, Sfântul Gheorghe la 23 aprilie 303, și Sfântul Dimitrie la 26 octombrie 306.

Prin suferințele îndurate și prin minunile ce s-au făcut cu ei, i-au adus la credința creștină pe mulți dintre păgâni.

Dobândește pricepere Activități interactive

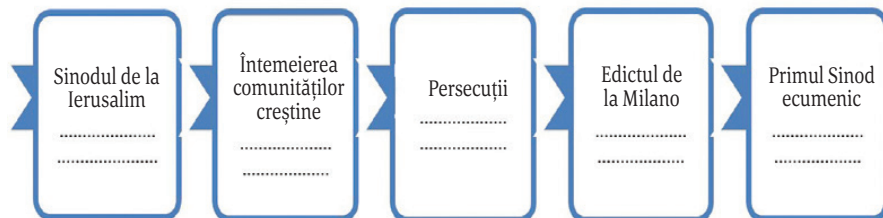

1. Împărțiți-vă în două echipe. Prima echipă deține pahare de carton cu diferite denumiri: *teologia, istoria, arheologia, lingvistica* și alte științe. A doua echipă încearcă să aducă argumente privind contribuția fiecărei științe la consolidarea adevărului despre istoria Bisericii. Argumentele sunt scrise pe hârtie și adunate în pahare, în funcție de știință. După finalizare, echipele pot schimba rolul. Desprindeți concluziile cu ajutorul profesorului și răspunzând la următoarele întrebări:

- Care este rolul fiecărei științe în descoperirea adevărului istoric?
- Ce putem face noi ca acest adevăr să nu se altereze în timp?

2. Citește textul următor, privește imaginea laterală și rezolvă cerința. Împăratul Constantin cel Mare a ctitorit Biserica Sfinților Apostoli din Constantinopol, astăzi dispărută. El a dorit să aducă în această biserică sfintele moaște ale celor 12 Apostoli spre cinstire. Această evlavie față de ucenicii Mântuitorului, precum și faptul că a acordat libertate religioasă și a sprijinit răspândirea și organizarea Bisericii i-au adus denumirea de *cel întocmai cu Apostolii*.

• Copiază în caiet organizatorul grafic de mai jos. Completează în fiecare casetă timpul, locul și personalitățile implicate în extinderea și consolidarea Bisericii. Ce legături se stabilesc între casete?

Lucrează cu drag Portofoliu interdisciplinar

• Realizează un colaj sau o prezentare PowerPoint cu titlul: *Răspândirea creștinismului în lume*. Pentru documentare vizionează pe youtube filmul *Constantin cel Mare*.

• Citește mai multe amănunte din viețile Sfinților Mari Mucenici Gheorghe și Dimitrie Izvorătorul de Mir.

Notează pe o fișă câteva gânduri inspirate de tăria credinței acestora în fața prigonitorilor. Cum crezi că a lucrat Duhul Sfânt în viața lor?

• Amintirea lui Constantin ca împărat roman (306-337) este păstrată și prin prezența Arcului de triumf construit la Roma. Biserica l-a numit *Constantin cel Mare* deoarece a luat decizii fundamentale în favoarea creștinismului: a mutat capitala la Constantinopol – „Noua Romă”; a instaurat ca zi de odihnă duminica (321); a construit biserici și a dat dreptul creștinilor de a deține funcții publice. Mama sa Elena a descoperit Sfânta Cruce la Ierusalim și, ca semn de recunoaștere a credinței creștine, fiul său Constantin a construit acolo Biserica Sfântului Mormânt, foarte vizitată astăzi de creștinii din întreaga lume. Constantin și mama sa, împărăteasa Elena, au fost trecuți în rândul sfinților, fiind prăznuiți la 21 mai.

Arcul de triumf al lui Constantin cel Mare, Roma (Italia)

Privește imaginile, citește textele și răspunde la întrebări:

1. Ce decizii importante a luat împăratul Constantin cel Mare pentru susținerea creștinismului?
2. Cum putem continua azi lucrarea Sfinților Împărați Constantin și Elena?

De folos pentru minte și inimă

- Cunoașterea trecutului istoric al Bisericii ne dă puterea de a ne păstra credința nealterată și curajul mărturisirii ei.
- Constantin cel Mare a dat libertate religioasă creștinilor.
- Sfântul Apostol Andrei este numit și Ocrotitorul României.

Constantin cel Mare a fost proclamat împărat de către armată în iulie 306, la Eburacum (azi orașul York, Marea Britanie). Acest eveniment este marcat printr-o statuie care îl reprezintă.

Biserica Sfântului Mormânt, Ierusalim (Israel)

Construită între anii 325 și 335, biserica adăpostește vârful colinei Golgota, pe care a fost răstignit Iisus Hristos, Piatra Ungerii, pe care trupul Mântuitorului a fost uns cu miresme și înfășurat în giulgiu, și Mormântul lui Iisus din centrul rotondei.

Îndemn pentru viață

Un popor care nu-și cunoaște istoria este ca un copil care nu-și cunoaște părinții.

Nicolae Iorga

Lectură cu folos

Faptele Apostolilor, cartea Duhului Sfânt

Mântuitorul Hristos și Apostolii

Noul Testament este cea de-a doua parte a Sfinței Scripturi și conține 27 de cărți: Sfintele Evanghelii, Faptele Apostolilor, Epistolele Apostolilor și Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul.

Informații foarte importante despre **istoria obârșiiilor creștine** aflăm cu ajutorul Sfântului Evanghelist Luca, autorul cărții Faptele Apostolilor. Adresată lui Teofil, nobil roman convertit la creștinism, și scrisă în jurul anului 65 d.H. în cetatea Romei, această carte evocă întemeierea Bisericii lui Hristos, începuturile creștinismului și răspândirea acestuia prin intermediul Sfinților Apostoli. Sfântul Apostol Luca descrie în amănunt călătoriile misionare ale Sfântului Apostol Pavel, pe care l-a și urmat la Roma, atât în calitate de ucenic, cât și de medic.

Din cartea Faptele Apostolilor aflăm că Sfântul Apostol Pavel s-a convertit în chip minunat, pe drumul Damascului, după ce asistase la martiriul Sfântului Ștefan. Pătruns de harul Duhului Sfânt, el a pornit

în trei călătorii misionare, care au însumat peste 4 000 de kilometri, în bazinul Mării Mediterane. El a propovăduit prin cuvânt și prin exemplul personal. Prima călătorie, în Cipru și pe coasta de sud a Asiei Mici, a avut loc în jurul anului 47. La a doua, între anii 49 și 52, Sfântul Apostol Pavel a pus temeliiile creștinismului în Europa. A parcurs Grecia, trecând prin Amfipolis, Tesalonic, Berea, Atena, Corint, și a revenit la Antiohia. A treia călătorie a fost între anii 54 și 57, la Efes. De aici a vizitat toate bisericile întemeiate de el în Asia Mică și Grecia. El a cunoscut, prin harul lui Dumnezeu, că avea să sufere martiriul, de aceea *hotărâse să treacă pe apă pe lângă Efes (...). Și trimițând din Milet la Efes, a chemat la sine pe preoții Bisericii (...) și le-a spus: luați aminte de voi înșivă și de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său* (Faptele Apostolilor 20, 16-17; 28).

La întoarcerea la Ierusalim, a fost arestat și închis pentru doi ani, apoi a fost dus la Roma, unde a continuat să propovăduiască, atâta cât îi permitea regimul de domiciliu forțat. Sfântul Apostol Pavel îi *primea pe toți care veneau la el, propovăduind Împărăția lui Dumnezeu și învățând cele despre Domnul Iisus Hristos, cu toată îndrăzneala și fără nicio piedică* (Faptele Apostolilor 28, 30-31).

Cartea Faptele Apostolilor se încheie la Roma, înainte de martiriul Sfântului Apostol Pavel, petrecut în anul 64. Această carte mai poate fi numită și *Cartea Duhului Sfânt* întrucât puterea de mărturisire a credinței și curajul Sfinților Apostoli nu puteau să ducă la înmulțirea comunităților creștine fără ajutorul Duhului Sfânt.

- Caută harta călătoriilor misionare ale Sfântului Apostol Pavel. Urmărește traseele acestor călătorii și identifică localitățile unde a întemeiat comunități creștine.